

זכות ראשונים

הבקר בקרית-ענבים והזנתו. לא רק בגלל השכל הישר ולא מתוך אינס-טינקט כלכלי-משקי, טבעי ובריא בלבד הגיע צבי למחשבה ומעשה. הוא חקר, דרש ולמד את תורת ההזנה וצרכי הפרה החולבת והעגלה הגדלה על כל מרכיבי מנתה במזון ורכיביו. הוא נעזר בעיקר, בספרות המקצועית הרוסית, העשירה והענפה באותן שנות ה-30. כל שעתו הפנויה הקדיש ללימוד וחישובים והגיע למסקנה, שעיקר המטרה בהזנה — לספק את צרכי הבהמה לקיום וייצור במספר יח"מ הדרושות (הכמות הדרושה בקלוריות), בחומר יבש, באספקת ה-מלאי לכרס (באלאסט), שמקורו בחלקו במזון גס יבש ובמנה מסוימת (מצומצמת ככל המותר), בירק, בחלקו גם עסיסי — להשבחת תיאבונה של הפרה. הוא הביא גם בחשבון את הצורך באספקת מלחים וויטמינים במידה וממקורות, שהיו מקובלים עלינו באותם הימים. בשביל כל אלה חיפש צבי את השיטה המתאימה לספקם בתנאי המשק ההררי, קרית-ענבים.

משק זה השוכן, בהרי יהודה, בואכה לירושלים, חסר לחלוטין קרקע מזרע והיו חסרים אז גם מים להשקיה (באותן השנים היתה מצוקה אפילו במי שתייה ורחצה). כדי לספק את צרכי הבקר במנת המזון הגס בירק ושחת, היו מובילים מאות טונות של תלתן, סלק מספוא ותירס ירוק, מימי (קראו לזה עסיסי) ממרחקים של 60—70 ק"מ, וכן מאות טונות של שחת, לרוב בטיב בינוני וירוד, מהגליל התחתון ומהעמקים — יורעאל ועמק-הפר. אספקתם לפרה נקבעה בגבולות 10—15 ק"ג בירק וסלק ו-6—8 ק"ג בשחת ביממה, והשלימו את הצריכה האינדיבידואלית של הפרה במזון מרוכז, בהקפדה שלא לעבור, חלילה, על 8—10 ק"ג ביממה, כמצוות תורת ההזנה, הכלכלה וההדרכה באותן השנים.

האספקה הגסה שהובאה ממרחקים היתה יקרה מאד והמשק יכול היה לעמוד בהוצאה, הודות לתנובה השנתית הממוצעת לפרה בק"ע, שהיתה גבוהה ב-1,000 ליטרים מהממוצע השנתי הארצי

כשקראתי במאמרם של י. קלי ואמיר על: „מגמות הזנה במשק הבקר הישראלי“ (מופיע בחוברת זו) — אמרתי, האם לא הגיע הזמן לה-כיר ב„זכות ראשונים“ ולהצדיק את נוהלו של חברי וידידי צבי ירון בקרית-ענבים, באמצעו און הגישה, הדיון והמעשה, בשיטת הזנת הבקר-חלב במשקו, בשלהי שנות ה-30 ובתחילת ה-40 למאה זאת, ואשר מקובלת עכשיו על רבים ומדברים עליה כעל מוסכמות בראש חוצות וב-פתחי כל רפת בארץ. (ירון — בעבר ריכנשטין).

במבוא למאמר נשאלו השאלות: לאילו מזו-נות זקוקות הבהמות? מהו המעט (במספוא גס) שיש לגדל במשק? והתשובה בצידן: בשעתה (בשלהי שנות ה-50, המח') קבעה ועדת ארנון מנת מינימום של 3—4 יח"מ ליום (במזון גס) לפרה חולבת. אבל ההתפתחות במעשה היתה קיצונית יותר ובמשקים רבים ירדו לצריכה של 2—3 יח"מ גס, ובמקרים מסוימים אף פחות. כמות קטנה של מזון גס אינה פוגעת בבריאות פרות החלב או הגידול (ההדגשה של המצטט).

יתר על כן, היא מאפשרת להעלות את התנובה ואת קצב הגדילה, בגלל השימוש המרובה בתע-רובת וצריכת המזון הגבוהה.

בקטע הראשון במאמר, הבא אחרי המבוא, דנים המחברים בנושא: יחסי המחירים בין המזו-נות השונים, כרקע לשיטת הזנה ומגיעים לקטע הבא אחריו: האם מצוי מזון, שהוא עדיף (הדג-שות של המח') ואומרים: בכל שיטת הערכת מזונות... לא ניתן ביטוי כמותי לדעה, שערכו של מזון מסוים עולה על פני מזון אחר, זולת ערכו המזין.

בקטע אחר, בהמשכו של המאמר, תחת הכו-תרת: שיטת הזנת הבקר כבבואת התנאים המקו-מיים, אומרים המחברים: ...ניתן להחזיק בקר על מיגוון רחב של מזונות, שאין להם קשר למזון הטבעי הירוק, והם בשימוש בהתאם למציאותם במקום ומחרים במנה.

כל המובא לעיל שימשו גם לצבי עקרונות, אשר הדריכוהו וכוונוהו בעבודתו וניהולו את ענף

בונן, שתוכל לעמוד ולהתמיד בייצור הגבוה. אבל איתרע לו מזלו לצבי, ובעדר התגלתה פוריות לקויה, אשר הפכה ברבות הימים למכת עקרות, שמסיבתה יצאו את העדר בשנת 1940 כ-20% מן הפרות. הדבר עורר בהלה ודאגה בקבוצה והועדה המשקית זימנה ועדות שונות של רופאים, בעלי מקצוע בענף, חברי מזכירות ה.מ.ב. והמדריכים לגידול בקר לחקור ולדרוש במצב שהתהווה. כמעט כולם הגיעו למסקנה דומה — שיטת ההזנה **אשמה בדבר**, טונה שחת לשנה לפרה אינה מספיקה, הריבוי במזון מרוכז עשוי לגרום קשיים בהתעברות, ספק אם תחמיץ קליפות טוב בשביל עדר בעל תנובה גבוהה, והקש אינו המזון המתאים לפרה חולבת. טיעוניו של צבי על גכונות דרכו ונוהגו ברפת נפלו על אזניים אטומות. חברי הוועדות פסלו במחי יד והבריו לעבודה ובקבוצה לא הקשיבו עוד לדב-ריו. ייזכר לטובה והכרת תודה מצד צבי רענן וולקני, כעת פרופ' בפקולטה לחקלאות, היחיד שעודד ואימץ את ידיו כל הזמן במעשיו. אבל צבי לא יכול היה עוד להמשיך בעבודה שקטה ברפת והוא פינה את מקומו בריכוז הענף לאחר. מאוכזב וכואב את הפסדי המשק המשיך עוד מספר שנים ברפת כעובד מן השורה, עד שעזבה לגמרי מאז ועד היום הזה.

מי יתן צבי ותאריך עוד ימים רבים ותראה נחת בשגשוג ענף הבקר במשק ובארץ כולה. וכעת הינחם, צבי, שעוד בחיך זכית לראות הלכתך בהזנה מטיפים לרבים, כי רבים המקרים בעולם המדע, שמכירים „זכות ראשונים" לאדם לאחר שפרש כבר מן החיים.

ח. עפרוני

במשקי ביקורת החלב. צבי לא השלים עם זה. לדעתו, היתרון של תנובה גבוהה יותר צריך לשפר את המאזן ולהגדיל את רווחיות הענף, ולא לכסות הוצאות, שאפשר אולי לחסוך בהן. צבי הרבה בדבר וערער על הכרח זה שבשיטת ההזנה, המתוארת לעיל. הוא חישב ומצא שדי לה לפרה ב-2.5—4 ק"ג מהשחת היקרה מאוד (בממוצע יומי שנתי — 3 ק"ג), כדי לתרום את חלקה במנה היומית המאוזנת, ובירק — שגם הוא יקר מאוד (1—1.20 לא"י בק"ע במקום 50—60 גר' במשקי הייצור העצמי) — אפשר להסתפק ב-7 ק"ג ביום, בעיקר, כמקור לויטמינים A ו-D, כי מקור אחר ותכשירים לא היו ידועים עוד באותן השנים. והצורך במזון גס ועסיסי, האין לספקם במוצר הלואי של תעשיית השימורים מפרי הדר — קליפות, שלא היה להן דורש אז ואפשר היה לקבלן חינם ממפעלי ה-תעשייה ובלבד להיפטר מהן. במחיר של 10 גרושים לטונה, תמורת העמסה, אפשר היה לקבל כל כמות שרצו.

צבי היה מן הראשונים, והראשון באזורו, לא-בוס את הפרות בקליפות טריות בחודשי החורף, ובמשך הזמן הצטייד המשק עוד במאות טונות של קליפות מוחמצות במיכלי ביטון מיוחדים, שנבנו סמוך לפתח הרפת המרכזית, לשימוש ב-חודשי האביב והקייץ. עם האבסת הבקר בקלי-פות הוחלף חלק מן השחת בקש.

בהיות פת"ז מזון רצוי לשילוב בתערובת (מתוך קריאה), ואז טרם יובשו קליפות במפעלים בארץ, ייבש צבי את קליפות התחמיץ בחומה של השמש וערבבן בתערובת, בהפחיתו על חש-בונן מן השעורה או התירס, שהיו כמה מונים יקרים מהתחמיץ.

הוא מצא גם את גפת הבירה ממבשלת ראשון-לציון, ושיתפה בהזנה בבחינת מזון עסיסי, טעים לחיך הפרה ורב ערך במובן התזונתי. הגפת ניתנה לבקר על חשבון ההפחתה במזון מרוכז, 4—5 ק"ג גפת החליפו ק"ג אחד תערובת, והם היו גם זולים ממנה.

הוא לא נרתע גם מלהרבות במזון מרוכז לפרה חולבת בשיא תנובתה, ולו הגיעה מגתה היומית עד 12—14 ק"ג ויותר, אם רק נדרשו לפי חש-

ברכת מזל טוב

לח' פרנטו קליין

לנשואי בנו דן

מזכירות ה.מ.ב.